

Universiteit
Leiden

The Netherlands

**Hoe te leven: klassiek of modern? Aristoteles en Hobbes
vergeleken: een filosofische vergelijking tussen het
klassieke en het moderne mens-, wereld- en
samenlevingsbeeld**

Külcü, H.

Citation

Külcü, H. (2024, May 29). *Hoe te leven: klassiek of modern? Aristoteles en Hobbes vergeleken: een filosofische vergelijking tussen het klassieke en het moderne mens-, wereld- en samenlevingsbeeld*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3755736>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3755736>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nabetrachting bij de Wereld

Vanuit deel I zijn we op zoek naar het antwoord op de vraag welk zielenbeeld van de mens overtuigender is, de klassiek hiërarchische of de modern egalitaire. We zijn toen tot de conclusie gekomen dat een antwoord hierop alleen mogelijk is indien eerst onderzoek wordt verricht naar wat reëel is. De ene denker meent immers dat abstracties reëel zijn en als natuurlijk Ideaal te gelden hebben, ook voor de mens. Terwijl de ander verkondigt dat er niets meer dan materie in beweging is, ook wat betreft de mens.

Dat ontologisch onderzoek naar wat de wereld werkelijk behelst hebben we verricht in deel II. Dit heeft ons geleerd dat er overtuigende argumenten zijn om een (transcendente) Vormenontologie te omarmen. Vervolgens hebben we meer specifiek onderzocht of er ook een Vorm/Ideaal van de Mens is. Een structuur die de mens eigen dient te maken door de karakterdeugden en voortreffelijkheden van het Intellect te verwerven. Ook op die vraag luidde het antwoord bevestigend. Wij hebben geconcludeerd dat niet de modern egalitaire doch de klassiek hiërarchische (ziels)beeltenis overtuigend is. Die beeltenis waarin het Intellect als hoogste zijns- en zielslaag heerst over de dierlijk-sensitieve strevingen overeenkomstig de klassieke karakterdeugden.

Met het voorgaande lijkt het antwoord op onze hoofdvraag geheel beantwoord. Toch is dit niet zonder meer waar. Naast dat de mens *rationeel* is, veronderstelt deze klassieke zienswijze impliciet dat de mens *sociaal* is. De klassieke karakterdeugden die wij als onderdeel van het *telos* hebben omarmd bezitten een sterk sociaal karakter. Dit sociale aspect is nog niet onderzocht, laat staan gestaafd. Deze stellingname dient derhalve nog geadstrueerd te worden wil de klassieke visie juist zijn. Er doet zich momenteel dus een hiaat voor in ons onderzoek en de bewijsvoering.

Indien de mens een antisociale einzelgänger blijkt te zijn in plaats van een sociaal gemeenschapswezen, dan vervalt alsnog de ondergrond voor de klassieke overtuiging omtrent de intrinsieke waarde van de klassieke sociale karakterdeugden. Daarmee wordt dan duidelijk dat al die geïmpliceerde sociale aspecten daarvan niet tot het *telos* en Ideaal van de Mens behoren. In dat geval blijkt Hobbes dus (meer) gelijk te hebben in dat niet de rechtvaardigheid of de liefde de natuurlijke deugden zijn, maar de list van de vos, de kracht van de leeuw en de meedogenloosheid van de roofvogel.⁴⁶²

Wij zullen dus na in deel I de Mens, meer diepgaand zijn ziel, te hebben onderzocht, en in deel II ontologische archeologie te hebben bedreven, in deel III na moeten gaan of de Mens een atomair Individu is, vrij van gemeenschap, vrij van plicht. Een roofvogel die tevergeefs, gegeven de egalitaire conditie, de *second best*

⁴⁶² Dit is waarvan nominalisten van het snit Thracymachos, Callicles, Machiavelli, Nietzsche en Hobbes overtuigd zijn.

option van het samenleven met andere roofvogels moet verkiezen. Dan wel of hij een gemeenschapswezen is die door zijn natuur slechts gedijd in gemeenschappen en gebonden is aan ethische en juridische plichten?

Eerst na zulk een onderzoek kunnen wij definitief antwoord geven op de vraag welk beeld van de mens ons als de ware toeschijnt.